

מו"ה(ה)לים

מי מריבה

קשה להיות משורר עברי צעיר בישראל סוף שנת 1983. לא משנה אם אתה משורר מוכשר או משורר נטול כל כיישרון. למשורר המוכשר ולאחיו נטול הכישרון יש מכנה משותף אחד, שהוא — עליהם להשיג יותר מ-90 אלף שקל לפחות, כדי לממן את הוצאת סיפריהם שלהם. את אופנת המו"לים, הגובים מהמשוררים אתגן עבוד פירסום סיפריהם, פתחו בשנות החמישים שתי הוצאות ספרים פרטיות: הוצאת אלף והוצאת עקד. כיום מצויים בארץ כחמישים מו"לים פרטיים, הניזונים כעלוקות על גופם של משוררים צעירים, ומפרסמים את סיפוריהם. מאחר שהכלכלה בישראל היא כלכלה קפיטליסטית לכל דבר, אי אפשר להתלונן על קיומם של ערפרי מו"לים שכלה למרות שהזכרים שאתם הם מפרסמים בעבור חופן שקלים, אינם מגיעים לרמה מניחה את הדעת של איכויות שירה.

אלא שבדומה לכל מגיפה ו/או רעה חולה הגיע הגנע הזה לגוף הבריא של הספרות והשירה הישראלית. בשנות החמישים הייתה ספריית פועלים פנינת הכתר של המולדת הישראלית. בבית הוצאה זה ראוור סיפרי השירה והפרוזה של בני הדור שהחל ליצור באותן שנים. העורך הראשי של ספריית פועלים באותן שנים היה המשורר והמתרגם אברהם שלונסקי, שעל פיו ועל פי דעתו היה רואהאר ספר שירים של משורר צעיר או שאינו רואהאר, כאשר השיקול הינו ספרותי טהור.

על כיסאות המיתות הדיק של שלונסקי יושבים כיום מרדכי רענן והמורה הגלי, ועדיין יש בכיסא זה מקום לעוד שלושה יושבים ברמתם.

למעט ספר מבולבל ובלתי יקרא, שאותו פירסם רענן על גוש אמונים, לא נחרים כישוריו הספרותיים לתפקיד שאותו הוא ממלא. עורכת ספריית השירה של ספריית פועלים היא הגני, חבת קיבוץ גדרשמואל, המחברת בזמנה הפנוי שמונים (קשה לקרוא לתרומה של הגני שירה לשמה).

אלא שבניגוד לאברהם שלונסקי, שהשירה הצרופה הייתה לגנר עיניו, הרי שלונסקי עיניהם של הגני את רענן ניצבת הפרוזה הצרופה. מה שלוש שנים מספרים לי משוררים צעירים (כל השמות שמורים במערכת — והם רבים) על התנאים שמציבים לפניהם קברניטי ספריית פועלים. בשער השקל של היום (נכון לאוקטובר 1983), גובים הצמד הגני את רענן 90 אלף שקל מכל משורר צעיר, עבור הכבוד המפוקפק להרפס ספרון כחוש תחת הכותרת ספריית פועלים (הסכומים עבור יצירות פרוזה מבוססים על מפתח מחירים אחר).

ב"קידור" של ספריית פועלים, שאותו מצאתי בקטלוג ספרים ישן משנות החמישים, נאמר בין השאר: במשך כל השנים שחלפו מאז ביקשה הוצאת הספרים העברית-ישראלית הראשונה לטפח את היצירה העברית לתודמה השונים ולפייע בפעולת ההשכלה בחבריה העם, ארת ממגמתיה הייתה עידודם של כישורנות צעירים בקרב החופרים והמשוררים. ואכן רבים מהם — ביחוד היצירות הדיק — בספריית פועלים, עם אלו נימנים ס' יחד, משה שמיר, חנוך ברטוב, נתן שחם ועוד...

ספריית פועלים, שהיא מוסד בבעלות קיבוץ השומר הצעיר והקיבוץ הארצי, אינה מוצאת בין מפרסמי הספרים שלה את החוברים, השמירים, הכרטונים של הסופרים הצעירים בישראל. בין מחבריה ניתן למצוא מחברי המחאות בנק ע"ס 90 אלף שקל.

כל שנותר לי להעיד הוא, שבביש לא כמעט למצוא את ספריית פועלים כגורם כלכלי מכר, בין הקיבוץ הארצי לתרבות הערים בישראל, והייתי מציע לחברי קיבוץ תנועה זו להתחיל ולשאל שאלות בנוסח: מה מוסיפה הוצאת ספרים שכזאת לתנועה קיבוצית, ששאר מיועיליה מכובדים ביותר?

ואם כבר להתחרות בשוק המו"לים הפרטי, אז לא להתחרות באלף ובעקד — אלא להתחרות לפחות בהוצאות מעולות נוסח זמורה ביתן, המצליחה להביא, בלא סיכסוך כלשהו, את מיטב הספרות העולמית, ספרות שבשנות הארבעים והחמישים הייתה נחלת ספריית פועלים, אל. להתחרות בהוצאת עם עובד, שאינה גובה את ליטרת השקלים מהמחברים המפרסמים אצלה, וכפי שאמר משורר צעיר: מן הראוי להמיר את שם ההוצאה לספריית המו"לים.

ספרית פועלים ספרים חדשים

סמל ספריית פועלים
מחבריה המחאות במקום משוררים

אחת קיימת ביניהם לכל עמי עולם. / אלה שבחיים צריכים רק להזכיר שייכותם...
הכאב הנמשך לאורך כל שירי סוצקובר הוא כותב: לא אוכל לשכוח, את הנשכח. / לא אוכל / אפילו לזכור: על הסנים טלית / גוסס נידרם, על מירצפת רחוב סטראשון נפל, / עד שמרחביה נעשה רחוב-שלישמש בדרך אווילית... זה כאב השירה שאינה מסוגלת לסלוח את שהיה, ולא רק לסלוח — אלא שהיא ממשיכה ומוכיחה, בשיר חיוך מידאנק: על ארובתיבישן במדינת פולין, / יחף / רשומי רגליים, / בכנוער, / עם צידדים בנהל המלור לב — / ירשם שכני...

חלק משרי מדורכותרת כנפי שחם עיסוקם בנוף החדש של סוצקובר — בישראל. בשירו מבוסה בחצי ירושלים הוא מתאר: מבוסה בחצי ירושלים עד / אסם נשימה, / מבוסה בחצי ירושלים, בגושראות תלויות, עד / אביב של אישון העין... והלאה אל ראייתי דג דיו על דף אילת: / מלכותו זה הסגול בה / בחול הלבן — ... ועד לרימון, כך יראה על פני המאדים, או על כוכב אחר, / ראשון המשוררים היהודי. / ושוב לירושלים, שבה הוא רואה, את היחס אדם-היסטוריה, וכותב: האדם בן מאה אלף השנים שבמוזיאון רוקסלר, / אדם-הברמל, כפי שלעת זיקנה / בנודו נבדו הידענים, / האדם המתגורר במבנה-חוכית / בקבוצתנו בריד ההינדי — / הוא נתן בי את עיני ברוב רגז...

שריו של סוצקובר הינם השיר במיטבו, המומלץ ביותר לאוהבי השירה הישראלית.

מקור

דברים בגליה

לא ברור לי אם בנצח הסימפוזיאלית ייזכר סיפרו החדש של יגאל גללי דברים בגליה. אבל אין לי ספק, שספר זה מצליח להציג ולחשוף את הישראלי הממוצע של ראשית שנות השמונים, עשרת מונים אמין וטוב יותר מאשר ספריו של א"ב יהושע, ששיכורו מעצמו הופכו אטום לכנייהאדם החיים ברחוב הישראלי.

יגאל גללי כותב בלא יומרות פילוסופיות. דברים בגליה הוא סתם סיפור על אנשים,

סופר גללי קריא ואמין

שהועלה על הנייר בעין רגישה, באופן המאווה לשפה ובסרקאום פוליטי לא מבוסל. דברים בגליה הוא סיפורו של אביתר, איש שירות-הביטחון, עולמו, ריקעו, בעיות התבגרותו, עולמו ה"מיקצועי" ובעיותיו המיניות — כאשר ברקע ניתן לחוש בשירטוטים מעולים של הרחוב והחברה הישראליים. לשון הכתיבה של גללי היא אמינה וקולחת, תוך שהוא מצליח לשרטט דמות תלת-מימית של גיבורו, העובר אודיסאה ישראלית עד להפיכתו לאיש המוסד.

• יגאל גללי — דברים בגליה; הוצאת תמוז; 175 עמ' (כריכה קשה).

מאזניים בין צביעיות השומן המערבי הנוסף, להרגיית של המיזרחותהיכוך על כל אימתו, גם תרגומו הגרוע של אברהם קרימה לא היה בכוחו לפגום באותה חוויה שלימה, שהביאה נתן של חיים מהחוויה הלבנונית, נתן שהוא ור לחלוטין לסיפורת הישראלית.

שירה

כנפי שחם

בינות לסיפריההשירה שראויאר בעברית באחרונה בולט למדי קובץ שיריו המתורגמים של המשורר היידישי אברהם סוצקובר, שראהאר תחת הכותרת כנפי שחם, כאשר כותרת-המישנה היא שירים מן היומן ושירים אחרים. השירים המתורגמים לעברית ביד יעקב אורלנה, בנימין הרושובסקי, רויד וילנבלד בצירוף מסה מאת המבקר דן מירון — הינם כבחינת חגיגה עצובה של שירה, מלשון שכמעט איננה עוד.

שירי אברהם סוצקובר הינם שירים של כאב, וזכר שואת העם היהודי, אותה הכחדה של תרבות שלמה, עוברים בהם כחוט השני השירי. כבר בפתיחה הוא כותב: עתה אשמע מה שמדבר הלילה מתוך שנת: / מישור מגרגר, מתפתל כעוף הצירששחט. / מגרגר, מתחלחל, ובסלד החלק — מידבק לזהב...

המשורר ממשיך כשירת כאבו: מי ישרא, מה ישרא? אולי הרהר על הים, / וישאר העיידון של העיידור שנעלם... היצירה של סוצקובר היא גיבוש שירי מעולה לכאב העם היהודי, אותו פרולטריון של תרבות יידיש, שנעלם ואינו עוד.

משורר סוצקובר יד שלושית

בניספי דימעה שירית הוא כותב: להסביר? אף להסביר? / השמש עוד אינה צוננת, / אבל דימעה היא לא תתק — / רק הילדות לא מזדקנת...

אילו אברהם סוצקובר היה משורר את שירתו באחת מהלשונות הגדולות, אין ספק שהיה נלמד בארץ במסגרת תוכנית הלימודים לשירה של בתי-הספר-היכוניים. אבל סוצקובר, המשורר של שפת שירה גוועת, הוא מיקרה אנאכרוניסטי של משורר הכותב כלשון שכבר גוועה ומתה. שירי סוצקובר הם מודרניים לחלוטין בצורתם. שורות כמו: היא שייכת לי היד הברזית, אשר לפני שנים רבות / בנן מצאתי, בערדת עגבניות, / לפני שיד גבר היא ובעלים לה אין / שלי היא, יד שלושית, בלעדית לא אכתוב אפילו אות...

שירה מרגשת שכזאת קשה למצוא על מרפי השירה הישראלית.

בשנים האחרונות חזרה תרבות היידיש הנכחדת למעמדה הנדיב בעולם. והמורכב לא רק בהענקת פרס-נובל ליצחק בשביס-זינגר (הרוחק מלהיות הבולט שבסופרי היידיש לדורותיה). סימן נוסף למעמד זה היה בחזמתו של סוצקובר למיפגש בינלאומי לשירה ברוטרדם, מיפגש שעליו הוא כותב באחד משיריו: בשקרא המשורר האינרדני ספרי / דגזק / ראמונו כלשונו השנינית שיר גיטו / משלי ליוותה אותו יחד, רדך ההיבדל, / מוסיקה שילדית מן העולם ההוא שנתעוררה, // חשבתני: מיקרה אינו מיקרה, וגם באי / לרוטרדם / תוכנן הייטב ביד רדחת: / לשון

• אברהם סוצקובר — כנפי שחם; הוצאת עם עובד; 156 עמ' (כריכה רכה).

גליה עם מאהבה הצניקן לבוש מדיהייצוג הצבאיים, המציג בעיניה את היפוכה של תרומיתו ה"משתמטת" של אביתר.

ואביתר מבצע את הפעולה: היד ששלמה בזריזות את האקדח מתחת המיקטרן לא ערדה. אביתר קירב את האקדח לראשו של האיש שאף לא טרח לסובב את פניו ולראות את הניכנס. משתיק הקול הבלע שתי יריות. אין כאן הלכטים המוויזיים, שמועמסים על סוכנוחהשאי של חנוך ברטוב בהבדא, ישנה המיקצונוע של הסוכן, המצליח להפריד בין עבודתו לעולמו הפרטי והביתי.

דברים בגליה אינו ספר ספרותי, אלא ספר פשוט וקולח, של מספר שהצליח להביא סיפור פשוט ואמין בלא יומרות. הקריאה היא קולחת, וזה מסוג אותם ספרים אמריקאים, שאתה יכול לקרוא אותם במהלך ערב אחד.

ולקראת סיום, מבשילה בראשו של אביתר התוכנית לחסל את אותו אלו-מישנה, המבלה בתקופות היעדרו כוורעות גליה. בין חיטול וחיטול הוא מתכנן את תוכניתו. ואז, אחרי החיטול האחרון, הוא נעלם. נעזר באחד מקרוביו, מגיע ארצה בעילום שם, אורכ ליד ביתו לגלידי הדר. כאשר הקצידהמאהב יוצא, שולף אביתר את אקדחו: מבמתי אקדחים מפריעים לך? מה יש, קשה לך לשפוט עובשיו קשיש טוב. אני חרשב שאני הדרך לעשות לך את זה. מחר בבוקר ימצאו אותך מת או אולי לא ימצאו אותך בכלל. תלוי כמה מאמץ ארצה להשקיט בך. אתה שווה מאמץ בבלי?

והלאה, בולע משתקקקול חמש יריות, הנועלות את דברים בגליה. ספר מומלץ לכל מי שחולד להאמין, שניתן לחבר בעברית ספר קל ופשוט, ספר קריאה בעל עיללה חסרת יומרות, החיסרונות הבולטים בקובץ הן האותיות הקטנות והכתוב הבלתי-אחיד.

מאת דן עומר